

“BİR KADIN DÜŞMANI” VE “KARA KİTAP” ADLI ESERLERDE GÜZEL ÇİRKİN ÇELİŞKİSİ VE ÖTEKİLEŞTİRME SORUNU

Doç. Dr. Eşqane BABAYEVA*

Öz: “Bir Kadın Düşmanı ve Kara Kitap adlı eserlerde güzel çirkin çelişkisi ve ötekileştirme sorunu” isimli makalede kıyaslamalı olarak incelemeye alınan Reşat Nuri Güntekin’in “Çirkinin Romanı” / “Bir Kadın Düşmanı” (1927) ve Suat Derviş Baraner’in “Kara Kitap”ında (1921) insan ruhunun derinlikleri, bilinçaltı travmalar, yaşam mücadelesi, önyargılı toplum muamelesinin ötekileştirdiği kişinin bireysel sorunları kendine özgü şekilde konu edinmiştir. Her iki eserde güzellik-çirkinlik, iyilik-kötülük, merhamet-zalimlik çelişkisi yer almış, “kaçış”, “kurtuluş” motifi üzerinde durulmuştur. Şunu belirtelim ki, eserde ele alınan güzellik-çirkinlik ikilemi sadece bir estetik kategori değildir. İnsan ruhunun gizemlerini, daha derin anlamları içererek, bakış açısı ve iç güzellik açısından farklılık gösterir. Her iki eserin kahramanı güzel kalbe sahip olsalar da, dış görüntüsünden dolayı ötekileştirilen kişilerdir. Bu sorunlardan dolayı kendine ve topluma yabancılaşarak ötekileştirilen, dışlanan insanların içlerinde taşıdıkları büyük acı, eserin derinliklerinde insanoğlunun ruhsal yapısına dokunaklı bir şekilde yansıtılmıştır. Görüldüğü üzere, her iki eserin kahramanı masum suçluluk duygusunu yaşamakta, dış görüntüsünün çirkinliğine göre utanç duymaktalar. Lirik-psikolojik nitelik taşıyan bu eserlerde zahiren çirkin olan bir gencin çevresiyle gergin çatışması ele alınarak, güzellik-çirkinlik, merhamet-zalimlik, hayır ve şer arasında yaptığı mücadele belirtilir. Birbirine karşıt olan bu mefhumlar konfliktyaradıcı komponent niteliği taşır. Her iki eserde de önemli bir sorun ele alınmış; başkahramanların ruhsal ve psikolojik durumları analiz edilerek, güzellik ve çirkinlik çelişkisi üzerinde durulmuştur. Homongolos lakabı ile bilinen Ziya (Bir Kadın Düşmanı) ve Kambur Hasan (Kara Kitap) dış görünüşlerinden dolayı benzer feci kaderi yaşarlar.

Adı geçen eserler bu makalede ilk kez kıyaslamalı olarak incelemeye alınmıştır. Çevre, sosyal hayat, toplum gibi etkenler üzerinde durularak sosyal dışlanma, ötekileştirme gibi sorunlar bu çelişki bağlamında araştırılmıştır. İncelemede kıyaslamalı araştırma metodu kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk edebiyatı, psikolojik roman, ikilem, ötekileşme, ruhsal güzellik.

THE DILEMMA OF BEAUTY AND UGLINESS AND OTHERING IN THE UGLY NOVEL (A MYSOGONIST) AND THE BLACK BOOK

Abstract: In the comparative studies, Reşat Nuri Güntekin's "The Novel of the Ugly" (Or "A Misogynist") and Suat Derviş Baraner's "The Black Book" deal with the depths of the

ORCID ID : 0000-0002-4934-4168

DOI : 10.31126/akrajournal.1567399

Geliş Tarihi : 15 Ekim 2024 / Kabul Tarihi: 09 Ocak 2025

*Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi Nizami Gencevi Adına Edebiyat Enstitüsü Mehmet Akif Ersoy Türkiye Edebiyatı Merkezi'nin Başkanı.

human soul, subconscious traumas, the struggle for life, and the individual problems of the person who is alienated by prejudiced social treatment in their own unique way. In both works, there is the contradiction of beauty and ugliness, good and evil, mercy and cruelty, and the motif of "escape" and "liberation" is emphasized. Let's state that the dilemma of beauty and ugliness addressed in the work is not just an aesthetic category. It contains the secrets of the human soul, deeper meanings, and differs in terms of perspective and inner beauty. Although the heroes of both works have beautiful hearts, they are people who are alienated because of their appearance, because they are ugly in appearance. Due to these issues, people who feel alienated from themselves and society, marginalized, and turned into strangers, find themselves in a tragic situation. This state, reflecting the spiritual structure of humanity, is depicted poignantly in the work. As can be seen, the heroes of both works experience the feeling of innocent guilt and are ashamed of the ugliness of their appearance. In these works, which have a lyrical-psychological quality, the tense conflict of an outwardly ugly young man with his environment is addressed, and the struggle he makes between beauty and ugliness, mercy and cruelty, good and evil is stated. These opposing concepts have the nature of a conflicting creative component. Both very important problems were touched upon, the psychological states of the main characters were analyzed, and the contradiction between beauty and ugliness was emphasized. Ziya (A Misogynist), known by the nickname Homongolos, and the Hunchback Hasan (The Black Book) experience similar terrible fates due to their appearances.

The works mentioned in the report have been studied comparatively for the first time. Factors such as environment, social life, and society are emphasized and examined, addressing problems such as social exclusion and alienation. The comparative research method was used in the study.

Key Words: Turkish literature, psychological novel, dilemma, otherness, spiritual beauty.

Giriş

Reşat Nuri Güntekin “Çalığışu”, “Ateş Gecesi”, “Eski Hastalık”, “Yeşil Gece”, “Acımak”, “Damga”, “Dudaktan Kalbe”, “Yaprak Dökümü” gibi lirik psikolojik nitelikli romanlarıyla Türk romancılığında kendine özgü bir iz bırakmıştır. Suat Derviş Baraner de “Çılgın Gibi”, “Kara Kitap”, “Ne Bir Ses Ne Bir Nefes”, “Hiçbiri”, “Behire’nin Talipleri”, “Buhran Gecesi”, “Fatma’nın Günahı”, “Gönül Gibi”, “Ankara Mahpusu”, “Fosforlu Cevriye” gibi sosyopsikolojik romanlarıyla edebiyata hizmette bulunmuştur. Her iki yazarın eserlerinde kahraman ve çevre, kahramanın bireysel ruh hâli, sosyal ortam, ötekileştirme gibi önemli konular ele alınmaktadır. Reşat Nuri Güntekin’in “Çirkinin Romanı” / “Bir Kadın Düşmanı” ve Suat Derviş’in “Kara Kitap”ı birçok açıdan kıyaslanabilir özelliğe sahiptir. En önemlisi her iki eserde güzellik çirkinlik ikilemi maharetle yazar tarafından ele alınarak, kahramanın psikolojik ruh hâli resmedilmiştir. Bu bağlamda birkaç soru gündeme gelmektedir: Güzellik ve çirkinlik ikilemi yalnızca estetik bir kategori olarak mı ele alınmalıdır? Dışsal güzellik mi daha önemlidir, yoksa içsel güzellik tek başına yeterli bir ölçüt müdür? Umberto Eco'nun “Güzelliğin Tarihi” adlı eserinde ise şu ifadeye yer verilmektedir:

“Platon’un gözünde güzelliğin, onu rastlantı sonucu ifade eden fiziki araçtan farklı, bağımsız bir varlığı vardır; bu yüzden özellikle belirli ve algılanabilir bir şeye bağlı olmadan, her yerden parıldar. Güzellik, gördüğümüzle ilintili değildir: Sokrate`sin çirkinliği dillere destan olmasına rağmen, iç güzelliği yüzünden parıldadığı söylenirdi. Platon’a göre vücut, ruhu hapseden karanlık bir mağara olduğuna göre, duyularca görülenin aklın gördüğü tarafından örtülmesi gerekir ki, bu da diyalektik sanatlardan birini yani felsefe bilmeyi gerektirir. Bu nedenle herkes gerçek güzelliği kavrayamaz.” (Eco, 2007: 50).

Umberto Eco'nun da belirttiği üzere, bu kavram estetik kategori anlayışını tamamen aşmakta, onu daha farklı düzeylere taşımakta ve felsefi bir boyut kazandırmaktadır.

1. “Çirkinin Romanı”nda Çirkinliğin Felsefesi

Güzellik-çirkinlik - çirkin ve lanetli, çirkin ve mutsuz ikilemleri XIX yüzyıl dünya edebiyatında kendine özgü şekilde yansımıştır. Umberto Eco'nun “Çirkinliğin Tarihi” adlı eserinde belirtilmektedir: “Romantik dönemin ilk “çirkin ve mutsuz adamı” büyük ihtimalle Mary Shelley`in “Frankenstein`ındaki (1818) canavardır, onu ise Hugo`nun yarattığı “Notre Dame`in Kamburu”ndaki Quasimodo ve “Gülen Adam”daki Gwynplaine gibi doğanın zavallı ucubeleri takip eder. Diğer mutsuz ve çirkin adamlara örnek olarak Verdi`nin Rigoletto gibi melodram kahramanları verilebilir.” (Eco, 2009: 293). Reşat Nuri Güntekin`in “Bir Kadın Düşmanı” ve Suat Derviş`in “Kara Kitap”ında da Quasimodo, Gwynplaine gibi çirkin mutsuz, çirkin “lanetli” imajlar iç güzelliğinin tüm ayrıntılarıyla resmedilmişler.

Güzellik ve çirkinlik çelişkisi, büyük bir ustalıkla ele alındığı "Çirkinin Romanı" (ya da "Bir Kadın Düşmanı") (1927) adlı eserde, bu ikilem lirik-psikolojik bir boyutta işlenir. Eserde güzellik ve çirkinlik, merhamet ve zulüm, iyi ve kötü arasındaki çelişkiler, zahiren çirkin bir gencin çevresiyle yaşadığı gergin çatışma bağlamında ortaya çıkar. Bu kavramlar, çelişkiyi yansıtarak, romanda önemli bir çatışma unsuru işlevi görür. Eser, başkahraman Ziya`nın vefat etmiş arkadaşı Necdet`e, Sara`nınsa arkadaşı Nermin`e ve babasına yazdığı mektuplar temelinde yapılandırılmıştır.

Roman, “tek sesli” mektup tekniğiyle kaleme alınmış olup, Sara'nın babası Adnan Paşa'ya yazdığı üç mektup ile arkadaşı Nermin`e gönderdiği on mektuptan oluşur. Ayrıca, Sara'nın yazdığı mektupların ardından, “Ölüye Mektuplar” başlıklı bölümde, Ziya'nın ölmüş arkadaşı Necdet`e yazdığı mektuplar da yer alır. Bu yapı, eserin anlatımını monolojik bir şekilde şekillendirir, böylece okuyucu, kahramanların iç dünyasına derinlemesine bir bakış imkânı bulur. Birol Emil, yazarın üslubunu yüksek bir biçimde değerlendirerek, “bu mektuplarda aynı olayların iki ayrı kişi tarafından farklı görülmesinin, kendi bakış açısından tahlil ve tefsir edilmesinin insan ve hayat gerçeklerine daha yakın”

(Emil, 1989: 67) olduğunu ileri sürmektedir. Birol Emil'e göre, yazarın bu yaklaşımı, bireysel algıların ve öznel bakış açılarını ön plana çıkararak, olaylara farklı perspektiflerden bakmayı ve anlamlandırmayı mümkün kılmaktadır. Bu durum, özellikle insan doğasının ve toplumsal ilişkilerin çok katmanlı yapısını daha doğru bir şekilde yansıtmaktadır. Dolayısıyla, her bireyin farklı bir gerçekle yüzleşmesi, eserin daha derinlemesine bir insanlık çözümlemesi sunduğunu gösterir. “Bir Kadın Düşmanı, çifte perspektife yerleştirilmiş ikili bir yapı taşıyor. Bir ve aynı olayın/ilişkinin iki farklı bakış açısından anlatılışı (yaşamış, algılanışı, kavranışı) da denebilir buna.” (Altuğ, 2005: 32).

Mektuplar karşıt kişilerin iç sesi olarak sergilenmiştir. Bu nedenle eserde geçen olaylar ve imgesel anlatım daha gerçekçi, inandırıcı ve sürükleyicidir. Örneğin, güzelliğinden memnun olan ve kendisini güzellik kraliçesi olarak gören Sara, arkadaşına yazdığı bir mektupta, kadın düşmanı, “Homongolos” lakaplı çirkin bir adam olan Ziya'dan bahseder:

“Orta boylu, hatta ortadan biraz kısa bir adamdı. (...) çehresine gelince, onu sana bilmem nasıl anlatmalı Nermin? (...) Afrika zencilerinin kısa kıvrıkcık saçlı, sivrice başını al. Onun altına Avrupalının biraz çıkık alnını yapıştır. Sonra, Çinlilerin, Japonların uçları havaya kalkmış kaşların, badem gibi çekik gözlerini tak. Amerikan vahşisinin iri, kemikli, yırtıcı çenesini ilave et. Sonra yine onun kırmızı rengiyle bu çehreyi baştan badana et. İşte sana Homongolos'un başı.” (Güntekin, 2010: 53).

Yazar, Sara'nın mektuplarını ustaca kullanarak Ziya'yı, hem iç dünyası hem de dış görünüşüyle çirkin, taş kalpli ve acımasız bir kadın düşmanı olarak sergiler. Bu ince hamleyle, Ziya'nın karanlık yüzünü açığa çıkarırken, okuyucuya onun zalim doğasını derinlemesine hissettirir

Bu mektuplardan birinde, Ziya'nın yakın arkadaşı Necdet'in ölüm döşeğindeyken sevgilisi Remide ile buluşmasını nasıl bir gaddarlıkla engellediği anlatılır. Bu satırlar, okuyucuda Ziya'ya karşı derin bir nefret duygusu uyandırır. İlk bakışta, Ziya'nın eylemleri insanlık dışı ve şiddet içeren davranışlar gibi görülse de, olayın diğer ayrıntıları farklı bir bakış açısıyla Ziya'nın mektuplarından öğrenilir. Saralar, yalnızca dış güzelliğe değer veren topluma göre, bu genç, kötü huylu, çirkin yüzlü bir kadın düşmanı, makineden farklı olmayan duygusuz ve hissiz bir Homongolos'tur. Ancak gerçek, tam tersinedir. Aslında dış çirkinliğinin toplum tarafından nasıl algılandığını iyi bilen Ziya, can dostunun parçalanmış yüzünü sevgilisinin görmesini engellemeye çalışmıştır. O, Remide'nin bu manzarayı, Necdet'i kötü bir şekilde hatırlamasını, belki de tiksinierek veya acıyarak ona bakmasını istememiştir. Ziya'nın eylemi, ilk bakışta bir gaddarlık gibi görünse de, onun aslında dostunun onurunu koruma amacı taşıyan bir düşüncenin ürünü olduğunu anlamak mümkündür. Bu durumda Ziya'nın içsel çatışması, sadece dışsal güzellik ve çirkinlik anlayışlarıyla değil,

aynı zamanda insanın onuruna, duygusal bağlarına yönelik derin bir saygı ve koruma arzusuyla şekillenir. Çünkü ona göre, “Bir genç kızın pürhaya gözleri, çirkin bir maskenin altında saklı güzel bir ruhu görmeye muktedir midir sanıyorsun?” (Güntekin, 2010: 150). Bu ifadede, güzellik ve çirkinlik arasındaki çelişkili ilişkinin, bireyin algısı üzerinde nasıl derin etkiler yarattığı vurgulanmaktadır. Remide, sevgilisinin yüzündeki korkunç yarayı gördüğünde, muhtemelen hem korku hem de nefret duygularıyla feryat edecektir. Bu reaksiyon, ona hissettirdiği çirkinlik karşısında bir travma yaratabilir. Ayrıca, belki de Remide, yüzünü kapayarak bu acı gerçeği görmemeyi tercih edecektir. Diğer yandan, Necdet'in sevgilisinin çirkin yüzünü gördüğü an, onun psikolojik dünyasında derin bir sarsıntıya yol açacak, çirkinliğini görmek, onun ruhunda yoğun bir acı yaratacak ve bu duyguyla başa çıkamayarak içsel bir çöküş yaşayacaktır. Bu durum, çirkinlik ve güzellik algılarının, sadece fiziksel değil, duygusal ve psikolojik düzeyde de birey üzerinde nasıl kalıcı etkiler bıraktığını gösterir. Ancak, zamanla, Remide belki de mutlu bir kadın olarak yaşamına devam etse bile, Necdet'i hep güzel hatırlayacaktır. Aslında, Homongolos “alçak, kalpsiz, zalim” tahkirlerini kabul ederek, bu davranışı ile bir aşkın feci akibetini önlemiş bulunur (Güntekin, 2010: 149). Ziya'nın arkadaşına yazdığı satırlarda o çirkinliğin arkasında duru güzellik, iyi huy çarpıcı şekilde ortaya çıkar: “Vücudumun çirkin kabuğu altında sevgi ve rikkat ile dolup taşan zengin bir kalbim varmış... Ne çare ki, kimse beni sevmemiş, kalbimdeki o taşkın memba kendi kendine kurumuş. Sevgilerim nefrete, kine, bedhahlığa kaybolmuş.” (Güntekin, 2010: 161). Görüldüğü üzere, aslında Ziya'nın hassas kalbi fiziksel görünüşüne göre hep sıkılmış, insanların önyargılı davranışlarına maruz kalarak, kırılmış, incitilmiş ve sevgiden mahrum bırakılmıştır. Toplum tarafından dışlanan Ziya, bu nedenle yalnız kalmış, hayatta kalma mücadelesi vermiş ve kendini korumak için sporla uğraşmıştır. Fiziksel gücünü artırarak, kendisiyle alay edenlere karşı bir tür karşılık vermiş ve kendisini savunmayı öğrenmiştir. Ayrıca, zayıf yapılı arkadaşı Necdet'i de her zaman korumuş ve ona destek olmuştur. Küçüklüğünden itibaren acımasız hayat Ziya'ya güçsüz olunca ezileceğini ve dışlanacağını öğretmiştir. Bu sebeple, toplumun ona karşı gösterdiği kötü muamele, alaylar ve sürekli hakaretler, Ziya'da dış etkenlerden ve kötü muameleden korunma içgüdüsünü geliştirmiştir. Sonuç olarak, bu dışsal faktörler, Ziya'da istemsiz bir şekilde nefret duygusunun ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Eserin olay örgüsü Sara'nın arkadaşlarıyla bahse girerek, Ziya'yı kendine âşik edeceği fikriyle düğümlenir. “Bir kadın düşmanı ile savaşa girecek, onu mutlaka yere serecektim” (Güntekin, 2010: 86) satırlarında güzel yüzlü Sara'nın iç dünyasının çirkinliği ortaya çıkar.

Sara'nın asıl amacı, pusu kurarak bir kadın düşmanını kendine âşık etmek ve ardından, insanlar arasında onu alay konusu hâline getirmektir. Başlangıçta bu girişimleri başarısız olsa da, sonunda istediğini elde eder. Ancak, Ziya'nın durumu oldukça farklıdır. Çocukluğundan beri çirkinliği nedeniyle sürekli kötü muamele gören Ziya, aşka inancını kaybetmiş ve yalnızlığı tercih etmiştir. Onun arkadaşına yazdığı mektuplardan, dış görünüşü ve çirkin çehresi yüzünden nasıl büyük ıstıraplar çektiği açıkça görülmektedir. Mektuplarından birinde Ziya, dünyanın bütün tasavvur edilebilecek felaketlerini göz önüne getirdiğinde, her biri için bir çare ve umut bulabileceğini, fakat çirkin çehresiyle sevmenin bir sonu olmayacağını umutsuzlukla ifade eder:

“Dünyada aşk denen duyguyu tanımamaya mahkûmdum. Hiçbir kadın bu saçma ve kasvetli maskeyle örtülü bir erkeği sevmeydi.” (Güntekin, 2010: 174). Böylece, kendi kaderiyle barışan Ziya, her şeyden çok sevmekten korktuğunu dile getirir. Ancak, tüm bunlara rağmen, Sara'nın onun iç güzelliğini gördüğüne ve ruhuna dokunduğuna inanarak, Necdet'e bir itirafta bulunur:

“Homongolos ve sevmek... Dünyada bu iki kelimenin yan yana gelmesinden daha komik bir şey tasavvur edilemez. Fakat ne yapalım, oldu!.. Pek iyi bilirsin. Homongolos, çok cesaretli, çok gayyur bir insandı... Ölüme, eleme, hastalığa, zarurete, hâsılı hiçbir şeye ehemmiyet vermezdi... çok küçük yaşından beri yalnız bir şeyden korkardı: Sevmekten” (Güntekin, 2010: 173-174).

En çok korktuğu şeye mübtela olan Ziya, tüm kalbiyle Sara'nın aşkına inanır. Ancak, her şeyin bir oyun olduğunu ve tüm maskelerin yırtıldığını fark ettiğinde, olay örgüsü en yüksek doruğa ulaşır. Aldatıldığını ve aşkının alay konusu hâline getirildiğini anlayan Ziya, intihardan başka çare bulamaz. Ziya'nın içsel çatışması, onun çocukluğundan beri ötekileştirilmiş ve yalnızlaştırılmış bir karakter olarak, sürekli bir uzaklaşma ve kaçış eylemi içerisinde olduğunu gösterir. Önyargılardan ve alaycı bakışlardan kaçmaya çalışan Ziya, kendini spora vererek bu içsel boşluğu doldurmayı amaçlar. Ancak, küçük bir boks maçında "güzel yüzlü rakibini" yumrukladığı sırada aldığı olumsuz tepkiler, onun bu isteğinden de vazgeçmesine neden olur:

“Evet, bu ahali, bu dakikada sırf çehrem için bana düşmandı. Ezilmemi istiyordu.. (...) Meşhur bir dünya şampiyonu olmak arzusundan vazgeçtim. Bu, sakil yüzümü hesapsız insanlara tanıtmaktan, hesapsız gözleri üşütmekten başka bir işe yaramayacaktı. Böylece şehirden, kalabalıktan ziyade kırlarda, kamplarda yaşayan, insanla canavar arasında bir garip mahluk oldum...” (Güntekin, 2010: 168-169) itirafında bulunur. Böylece, Ziya için kaçış bir kurtuluş, bir umuttur. Eserde dikkat çeken unsurlardan biri de, Ziya'nın, ölmüş bir arkadaşına mektup yazarak içini dökmesidir. Reşat Nuri Güntekin kahramanını konuşturarak kendi dilinden bu meseleye mantıksal açıklama getirir. “Yıllardan beri toprak olmuş bir ölüye neden mektup yazdığımı belki de biraz anladın,

Necdet! Çünkü sağ olsaydın, beni daha iyi anlamam mümkün olmayacaktı!” (Güntekin, 2010: 185). Bu hüznü satırlar, Ziya'nın dış görünüşü nedeniyle dışlanan, topluma yabancılaşmasının ve toplumla arasındaki derin çatışmanın bir ifadesidir.

Hüseyin Çelik, yazarın "Harabeler Çiçeği" ve "Bir Kadın Düşmanı" romanlarındaki başkahramanları karşılaştırarak şunu belirtir: “Yazar, iki romanında görünüşteki çirkinliğin arkasındaki güzelliğin veya görünüşteki güzelliğin ardındaki çirkinliğin genellikle basiretsiz kimselerce görülmemesi üzerinde durur. “Harabelerin Çiçeği” romanında yüzü bir yangında yanıp harabeye dönen Süleyman`ın toplumdan kaçmasını; Bir Kadın Düşmanı`nda Homongolos lakaplı Ziya`nın insanlığa özellikle de kadınlara düşman olmasının sebebi budur. Romancı eski tabirle “siret” güzelliğinin “suret” güzelliğine feda edilmesini tenkit eder.” (Çelik, 2000: 309-310). Bu yaklaşım, yazarın toplumsal ve bireysel çatışmaları derinlemesine sorguladığını gösterir. Ayrıca, birçok kaynaktan (Naci, 1995: 125-127; Şeker-Durmuş, 2009: 589) bu eserler, Balzac`ın "İki Yeni Gelinin Hatıraları" adlı eseriyle karşılaştırılmış, özellikle Homongolos ve Filip, Sara ve Lusi arasındaki benzerlikler üzerinde durulmuştur. Bu karşılaştırmalar, yazarın Fransız edebiyatından yaratıcı bir şekilde etkilendiğini ve bu etkileri eserlerine ustaca entegre ettiğini ortaya koyar. Balzac`ın toplumsal yapıyı, karakter çözümlemelerini ve insan psikolojisini derinlemesine işleyiş biçimi, yazar tarafından benimsenmiş ve yerel ile evrensel temaların işlenmesinde önemli bir köprü kurmuştur.

2. Kara Kitap`ta Güzellik - Hastalık – Mutsuzluk Üçgeni

Suat Derviş Baraner'in 1921'de, 17 yaşındayken kaleme aldığı “Kara Kitap”ında edebî kahraman ve toplum arasındaki çelişkiler, çocukluk travmaları, hastalık, çirkinlik, mutsuzluk, korkular, telkinsizlik ve hayalet gibi psikolojik ve felsefi temalar işlenir. “1920 yılında yazdığı Kara Kitap'ta gotik bir atmosfer bulunmakta ve bu bakımdan Türk edebiyatında yazılmış ilk gotik eser olma iddiası taşımaktadır.” (Tunçtan, 2018: 182).

"Kara Kitap"ta, olaylar hasta, muzdarip ve ölüm yatağında olan Şadan isimli genç bir kızın etrafında şekillenir: Şadan, “Bir Kadın Düşmanı”nın lüks ve eğlence düşkünü kahramanı Sara`dan farklı olarak, mütevazı ve zarif bir kişiliğe sahiptir. Hasta olduğu için İstanbul'dan amcalarına gelen Şadan`ın yaşam aşkı, ölüm ve olum mücadelesi, sağlık ve hastalık duyguları, varlık ve yokluk muhasebesi eser boyunca büyük bir içtenlikle, gerçekçi bir şekilde anlatılır. En önemlisi, hasta ve mutsuz olmasına rağmen yaşam aşkıyla hayatta kalmaya çalışan bir insanın bu mücadelesi, ölüm olgusuyla yüzleşmesi, insan ruhunun derinliklerine dair duyduğu ıstıraplar ve ölüm karşısındaki duruşu, kendi dilinden anlatılır. Bu öznel anlatım, eserin bir "ben" niteliği taşımasına olanak tanır.

Roman kuramcısı Wood'a göre, "Birinci şahıs anlatımı, genel olarak güvenilir değil, daha güvenilirirdir." (Wood, 2013: 18). Bu açıdan bakıldığında, "Kara Kitap"ın anlatımı, Şadan'ın iç dünyasını derinlemesine keşfetmemize ve onun düşüncelerini, korkularını, acılarını daha samimi bir şekilde anlamamıza olanak sağlar.

Okurlara sunulan Şadan karakteri, oldukça genç, güzel, duygusal, kibar ancak hasta ve mutsuz bir figürdür. Geçirdiği umutsuz hastalık, ona titretilmiş bir güzellik katmaktadır. Umberto Eco'nun eserinde belirttiği gibi, "hastalığın kasları ve kemikleri zayıflattığında ya da sarılıkta olduğu gibi saçları etkilediğinde insanı çirkinleştirdiğini, ancak vücuda ruhani bir görünüm veren veremin ve yüksek ateşin insanı nerdeyse güzelleştirdiğini ifade eder ve der ki: Ölüm döşeginde, verem kurbanı genç bir adam veya genç bir kadın ne kadar da parlak görüntü sunar insanlara." (Eco, 2009: 302). Şadan karakteri bunun bir örneğidir. Bu görüş, Şadan'ın hastalığının onu sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda manevi bir ışıkla da güzelleştirdiği fikriyle örtüşür.

Bu eserde, hasta, mutsuz ancak tüm asaleti ve büyüleyici titretilmiş güzellikle resmedilen bir kadın imajı yaratılmaktadır. Genç ve güzel bir kızın yaşam mücadelesi, arayışları, psikolojik ruh hâli ve çevresiyle olan iletişimi-annesi, amcası, kardeşi Necati ve amca oğlu Hasan ile olan ilişkileri-ayrıntılı bir şekilde ortaya konur. Diyalog ve monologlar aracılığıyla, Şadan'ın ölüm korkusuyla yaşadığı ve hayat mücadelesi verdiği hissedilir. Okur, eser boyunca Şadan'ın iç sesini duyar. Soğuk, karlı hava, büyük konak, loş odalar, vefat etmiş büyük-babanın kesif kitap kokulu kütüphanesi ve piyanonun dillerinden etrafa yayılan ilahi sedaları, yaşam mücadelesi veren genç kızın ruh hâliyle uyumlu bir şekilde sunulur. Soğukluk, hastalık, mutsuzluk, felsefi arayışlar ve ona eşlik eden müzik, birbirleriyle uyum içinde verilerek, hasta bir kızın ruhani yönünü daha belirgin hâle getirir. Bu atmosfer, Şadan'ın içsel dünyasında var olan çatışmaları, korkuları ve duygusal derinlikleri betimlemek için güçlü bir arka plan oluşturur.

"Camın arkasından, dalgın bir nazarla havada uçuşan küçük kar tanelerine bakıyorum. Annem sobanın önünde, halının üzerine uzanmış, dirseklerini ipek yastığın üstüne dayamış, ince çenesini solgun avuçları içine almış yastığın üzerine açtığı kitabı okuyor. Hasan yazıhanenin önünde bir şeyler yazıyor. Necdet, bitişik odada ilahi sanatını piyanonun tuşlarında sarhoş ediyor. Musikinin o derece taht-ı tesirindeyim ki" (Derviş, 2014: 114).

Tüm bunlar onu daha sıkı şekilde hayata bağlar ve feryad eder: "Allahım, yaşamak istiyorum. Soğuktan, sıcaktan, kardan, fırtınadan korkmadan her şeyden zevk bularak yorulmadan, kırılmadan, solmadan yaşamak istiyorum. Öyle bir yaşayış ki..."

Rüzgârın, fırtınanın zahmetlerine, eziyetlerine mütehasirim. Sade sürüne- rek, öskürerek, inleyerek değil, hırpalayarak, didişerek, gülerek, ağlayarak ya- şamak istiyorum.” (Derviş, 2014: 114). Ölüm korkusunu iliklerine kadar his- seden Şadan eser boyunca annesi ile konuşmasında da “Şey.. hastayım, ölmek- ten korkuyorum” (Derviş, 2014: 103) diye duygularını dile getirir. Ölüm kor- kusu onu arayışlara sevkeder. Aradığı hakikati insanlarda, çevresinde, kitap- larda, hatta vefat etmiş ağabeyinin duvardaki resminde, resmedilmiş parlak gözlerinde arar: “Yarın mevcut mu” (Derviş, 2014: 117) diye sorgular. Şadan büyükbabasının kitaplarını karıştırarak içindeki çıkmazlara cevap arar:

“-Hastayım, ölüyorum. Bana gideceğim karanlık yoldaki doğruyu öğretti- niz, diye yalvarmak istiyorum. Asırlardan beri kendilerini yoran, hırpalayan bu âlimlerin, bu yüz binlerce değişik içtihadı malik olan insanların hangisi daha fazla hakikate yaklaşmış? Acaba hangisi benim aradığım ve korktuğum haki- kati bulmuş? Acaba, hangisi kavi bir emniyet ve itimatla yaşamak budur, ölüm budur” (Derviş, 2014: 116).

Cevapsız sorular arayışında olan Şadan, genç ve güzel olmasına rağmen, içsel huzursuzluk ve tatminsizlik nedeniyle mutluluğu bulamamaktadır. Şa- dan’ın yaşadığı bu psikolojik durum, fiziksel güzelliği ve gençliğiyle örtüşme- mekte, duygusal ve zihinsel boşluklar oluşturmaktadır. Bu boşluklar, onun ya- şamına anlam katmayı engellemekte, varoluşsal bir kriz yaratmaktadır. Hasta- lık, bir yandan onun bedensel varlığını tehdit ederken, diğer yandan hayatının anlamını sorgulamasına yol açar. Bedensel sağlığın bozulması, bireyin varo- luşsal krize girmesine neden olarak, hayatın anlamını ve bireysel tatmini yeni- den değerlendirmesine sebep olur. Bu süreç, Şadan’ın yaşamını anlamsız ve boş bir hâle getirir, çünkü dışsal güzellik ve gençlik, içsel huzur ve mutluluğu sağlamaya yetmemektedir. Şadan, bedensel ve ruhsal sağlığındaki çelişkilerle mücadele ederken, yaşamına anlam katacak bir çıkış yolu bulmakta zorlanır.

“Ruhum bir heyecan tanımıyor. Mesut olmak için ne eksik? Genç ve güze- lim; yani iki kıymetdar hazineye malikim. Öyle olduğu hâlde, gençliğim ve güzelliğim bu nemli odalarda, bu yataklarda, bu ilaç kuvvetleri içinde geçiyor ve nihayet bir gün ben de yaşadım ben de beğenildim diyemeden solup kırılıp gideceğim. Ne yazık! Mademki hasta olup hiçbir şeyden müstefit olamayaca- ğım, niçin güzel oldum? Allah’ım, bütün bu güzelliği bana sade aynaların kar- şısındaki güzelliğime mev’ud saadetlerin, muvaffakiyetlerin hasretiyle kıvrandı- rırmak için mi verdin?” (Derviş, 2014: 114).

Cevapsız sorular, hafakanlar ve ölüm döşeğindeki genç bir kızın azapları, eser boyunca derinlemesine işlenir. Eserde gerilim atmosferi, korku ve ürper- tiler, çığırıtlar, eski ve terkedilmiş gibi duran konağın ölüm kokulu loş odaları, eski kitaplarla dolu tozlu raflar, duvarda vefat etmiş amcaoğlunun gizemli du- ran tablosu, kara kedi, yarım karanlık odalar, gece sahneleri ve dışarıdaki so-

ğukluk gibi unsurlar detaylı bir şekilde betimlenir. Bu betimlemeler, karakterlerin ruh hâlini derinlemesine yansıtarak okura yoğun bir atmosfer sunar. Genç kız, tüm varlığıyla ölümün nefesini hisseder ve bu, eserin temel temalarından biri hâline gelir. Şenol Aktürk, bu nüansa vurgu yaparak, yazarın bu üslubunun Türk edebiyatı için bir yenilik olduğunu belirtir: “Romanın sonunda Şadan’ın ölmüş olduğu sezdirilir. Böylece ölümü yaşayan kahraman anlatıcı ağzından ölüm anı somutlaştırılmış olur. Yazarın bu ilk romanının, söz konusu hususiyetleriyle Türk edebiyatında kendine mahsus bir yer edindiğini söylemek mümkündür.” (Aktürk, 2012: 24). Eser henüz yeni basıldığı zaman büyük yankı uyandırmış, Türk edebiyatında ilklere yol açtığı belirtilmiştir. Mehmet Rauf, bu konu üzerine şöyle belirtir:

"Bu eserde mevte mahkûm bir hasta son nefesine kadar bütün tahassüsâtını, bütün tefekküratını pek keskin bir teşrih, pek hazin bir üslup ile tespit ediyor, son kelimeler muhtazırın 25 son nefesiyle karışarak, derin bir tesir hâsil ediyorlardı. (...) En evvel nazar-ı dikkate çarpan şey bu mevzuun yeniliği idi. Öyle bir yenilik ki, neşr olunduğu zaman, bir mahfil-i edebîde eser mevzubahs olmuş, bazı taraftan varit olan itirazlar arasında, eserin Alman Edebiyatı'ndan iktibas edildiğini söyleyen olmuş ve benden şu cevabı almıştır: Bu fikir kabul edilse ve sahih olsa bile, bu tazelik, bu incelik arz ve ifade edilmiş, sonra, nâmütenâhî mevzular arasında bu nâşenide esas seçmiş, o kadar ince bir hissiyât irâe ediyor ki, bu yeni bir muharrir için büyük bir vaittir!" (Mehmet Rauf, 1923, s. 12).

3. Bilinçaltı Çocukluk Travmaları ve Çirkinlik Algısı

Eserde dikkat çeken karakterlerden biri, Şadan’a derin bir aşkla bağlı olan amcasının oğlu Hasan’dır. Hasan’ın dış görünüşü, "Bir Kadın Düşmanı"nın Ziya karakteriyle benzer bir şekilde tasvir edilmiştir. Her iki karakter de başlangıçta zalim, duygusal olarak soğuk ve mesafeli bireyler olarak sunulmaktadır. Eserin ilk bölümlerinde, Hasan’ın fiziksel çirkinliği açıkça vurgulanarak, onun toplumsal kabul edilme arayışındaki zorluklar ve içsel çatışmalarına dikkat çekilir. Hasan, Ziya gibi, çirkinliğinin bilincindedir ve bu durum onu, başkalarından yabancılaştırmaya, reddedilme korkusuyla sevgiye kapalı kalmaya iter. Bu bağlamda, Şadan ile olan diyalogunda, çirkinliğini acı bir şekilde dile getirir: “ ... bense yalnız bir kere bakıldıktan sonra göz çevrilecek bir çirkinlik, kırmızı saçları, yeşil kirpiksiz gözleri, kısacık boyu.... ... Evet, kısacık boyuyla bir cüce, bir kambur.” (Derviş, 2014: 101).

Ardında kuru ve acı bir kahkaha atıp, alay edermişcesine devam eder: “Tuhaf şey, diyor, siz bana cüce olduğumu söylemedikçe, benden kambur olduğumu sakladıkça benim onları unuttuğumu zannediyorsunuz, öyle mi? Zavalılar, siz daha ne iptidai insanlarsınız ki, kamburluğumdan benim değil, fakat

sizi bu kadar güzel ve mükemmel yapan hilkatın mesul olduğunu bilmiyorsunuz, anlamıyorsunuz.” (Derviş, 2014: 102). Bu satırlarda, Hasan'ın içsel çatışması ve kendilik algısına dair önemli bir vurgu yapılmaktadır. Hasan, dış görünüşüyle ilgili toplumsal önyargılara karşı duyduğu rahatsızlığı ve bu önyargılara karşı hissettiği direnci, alaycı bir üslupla dile getirir. “Tuhaf şey”, diyerek başlayan bu ifadeyle, Hasan, çevresinin kendisini yalnızca dış görünüşüne göre yargıladığını ve bu yargıların yüzeysel olduklarını eleştirir.

Bu örnek, Hasan ve Ziya'nın çocukluklarından itibaren çirkinlik ve sakatlıkla şekillenen manevi yüklerinin, psikolojik yapılarını nasıl derinden etkilediğini ortaya koymaktadır. Kamburluk ve çirkinlik, sürekli bir lanet gibi onları takip ederek toplumsal dışlanmalarına neden olur. Bu dışlanma, sevme, güvenme ve incitilme korkularını pekiştirerek, zamanla derin bir kin ve nefret duygusunun birikmesine yol açar. Bu süreç, onları nihayetinde birer kadın düşmanına dönüştürür. Kin ve nefretin kökeninde ise, şefkatsizlik ve sevgisizlik yer almaktadır. Jung'un da belirttiği gibi, “Yetişkinlerin en dokunaklı, en unutulmaz anılarından biri, her tür oluşum ve değişimin gizemli kaynağı, eve dönüşün, her tür başlangıç ve sonun sessiz temeli anne sevgisidir.” (Jung, 2005: 30- 31).

Her iki eserden verilen örnekler, karakterlerin taş kalpli ve zalim olma nedenlerinin bilinçaltı süreçler, anne sevgisinden mahrum kalma ve çocukluk travmalarıyla ilişkilendirilebileceğini açıkça göstermektedir. Psikanalitik teoriden hareketle, bu karakterlerin kişilik gelişiminde erken dönem duygusal eksikliklerin ve travmatik deneyimlerin belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. Çocukluk döneminde sevgi ve güven arayışında olan ancak bu temel ihtiyaçları karşılanmayan bireylerin, zamanla duygusal olarak soğumaları ve başkalarına karşı zalim bir tutum geliştirmeleri beklenebilir. Eserlerdeki örnekler, çocukluk travmalarının ve anne sevgisinin eksikliğinin, bireylerin duygusal yapıları, benlik algıları ve toplumsal ilişkileri üzerinde uzun vadeli ve derin etkiler bıraktığını somut bir biçimde gözler önüne sermektedir:

“Başta olmak üzere hepiniz benden öğrenir, bana acırsınız. Beni annem bile sevmedi. Beni gördükçe sanki bir kabahat işlemiş gibi utancından gözlerinin içine kadar kızarırdı. Beni kucağına aldığı zaman vücudunun ürperdiğini duyardım. Seneler geçti; o öldü, ben büyüdüm. Bu şey hiç değişmedi. Ben hâlâ bana atfolunan her nazarda, benimle temas eden her şeyde, annemin beni dizlerine aldığı zaman vücudunu sarsan raşeyi hissederim. Bana çevrilen her nazar, merak, korku, istihzayla doludur. Ben hiçbir gözde şefkat görmedim, hiçbir gözde... Ne annemin, ne babamın, ne ağabeyimin gözünde (Derviş, 2014: 107).

“Çirkinin Romanı”nda Ziya'nın, çocukluktan itibaren hep bu duygu içinde çırpındığına vurgu yapılır: “Sekiz yaşında, bir hilkat garibesi denecek kadar çirkin, gülünç ve vahşi bir mahluk.” (Derviş, 2014: 167). Biliçaltındaki

travmaların altında ezilen Ziya bu duygularını şu şekilde belirtir: “Benim babam (gerçi şimdi de hayatta) ve kardeşlerim vardı. Fakat onlar bana baba, kardeş sevgisinin ne olduğunu bana göstermediler. Annem vefat ederken ben çok küçükmüşüm... Ona bazen acıyorum. Sonra kendi kendime diyorum ki, belki de yaşamış olsaydı o da başkaları gibi olurdu.” (Güntekin, 2010: 134). Örneklerden de görüldüğü üzere her iki kahraman çocukluktan başlamak üzere en yakınlarından bile sevgiyi ve şefkati tadamamış, sürekli itilip kakılmış, lanetli, sevimsiz görülmüş, çocukluk travmalarının sonucunda yalnızlaşan, her zaman kendini savunma gerekçesi duyan vahşi tabiatlı gençlere dönüşmüşler. “Sevgi duygusunun yeterince gelişmemiş olduğu bir aile içerisinde büyüyen bir çocuğun herhangi bir şekilde sevgi göstermesini sağlamak güç bir iş olacaktır.” (Adler, 2003: 56). Çevresindeki insanların acıma, korku veya alaycı bakışları altında büyüyen Hasan ve Ziya, bir ömür boyu yapmadıkları "suçlar"ın cezasını çekmiş ve masum suçluluk duygusuna mahkûm kalmışlardır. Hem Hasan hem de Ziya, dışsal çirkinlikleri ve toplumsal dışlanmışlıkları nedeniyle, içsel dünyalarında büyük bir çatışma yaşamaktadırlar. Bu durum, onları derin bir pessimizme, umutsuzluğa ve kendiliklerini sorgulamaya iter. Psikanalitik açıdan, dışlanmışlık ve dış güzellik anlayışının reddedilmesi, bireylerin benlik saygılarını zedeler ve onlarda sürekli bir suçluluk duygusu yaratır. Bu suçluluk duygusu, sadece toplumun onlara yüklediği olumsuz etiketlerden kaynaklanmakla kalmaz, aynı zamanda onların kendilerine dair oluşturdukları olumsuz benlik imajından da beslenir. Sonuç olarak, hem Hasan hem de Ziya, içsel dünyalarında yaşadıkları bu çatışmalarla başa çıkamayıp, daha derin bir yalnızlık ve karamsarlık içine sürüklenirler. Bu durum, her iki karakteri ötekileştirir ve onların kendilerine ve topluma yabancılaşmalarına yol açar. Çirkin doğmaları, aşktan ve şefkatten mahrum kalmalarının temel nedeni hâline gelir. Bazen, yeri geldikçe her iki kahraman bu durumu kabullenmeyerek, çirkin doğmalarının kendi suçu olmadığını dile getirir ve hatta isyan ederler. Hasan'ın, “Sakat olmakta, herkesin gözüne çirkin görünmekte benim kabahatim var mı? Sana güzelliği, bana çirkinliği veren yaratıcı kuvvet bir değil mi?” sözleri, onların hem dışsal hem de içsel adaletsizlik karşısında duyduğu derin hayal kırıklığını ifade eder.

Hasan ve Ziya'nın çirkin ve sevimsiz bulduklarının farkında olmaları, onları insanlara karşı savunma mekanizmaları geliştirmeye iter. Kendilerine yöneltilen dışlayıcı tavırlara karşı, bazen merhametsizce tepki verir, doğruluğuna inanmadıkları her şeyin üzerine ironiyle giderler. Hasan, kalbiyle âşık olduğu Şadan'a bile acımasızca davranabilir. Bu, onun içinde bulunduğu ruh hâlinin bir yansımasıdır; sevgiye duyduğu ihtiyaç ile toplumun ona karşı beslediği önyargılar arasındaki çatışma, onu her an savunmaya itmektedir. Hasan'ın derin

felsefi anlam taşıyan şiirler yazması ve bu şiirleri Şadan'a sunması, aralarındaki ilişkiye dair önemli ipucu verir. Ancak Şadan, bu şiirlere hayranlık duysa da, onları okuduğunda derin bir korku duygusu yaşar. Şadan'ın, "Bir tek şiirini okuyunca tam bir hafta hastalığım artıyor. Senin herşeyi reddeden yazılarını, mevcudiyetimi donduruyor" sözleri, onun Hasan'ın içsel dünyasına duyduğu korkuyu ve aynı zamanda Hasan'ın şiirlerinin, onun varoluşsal bunalımını daha da derinleştirdiğini gösterir. Şadan, bu şiirler aracılığıyla, Hasan'ın içindeki öfke ve umutsuzluğu hisseder ve bu da onu hem duygusal hem de fiziksel olarak etkiler. Hasan, Şadan'ın bu sözlerine istihza ve hiddetle cevap vererek, duyduğu acıyı ve dışlanmışlık hissini bir şekilde dışa vurur. Bu durum, Hasan'ın içsel dünyasındaki derin çelişkilerin ve öfkenin bir yansıması olarak ortaya çıkıyor:

"Evet, benim şiirlerim senin gibi mahdut fikirli küçük bir kız için biraz fazla geniş ve yakıcıdır, çünkü onlar cehennemden çıkma ifritlere, zebanilere benzerler. Okuyanın beynini kavurur. İtikadını sarsar, imanını hasta eder. Onlar hilkate, beşeriyete, tabiata karşı haykırılan mevzun ve mukaffa lugatlerden başka birşey değildir." (Derviş, 2014: 106).

Bu satırlar aslında hassas kalbli, tüm varlığıyla âşık olan, ama çirkinliğinin, özgüvensizliğinin karşısına koyduğu zincirleri kıramayan bir gencin tüm beşeriyete bir haykırışı, bir isyanıdır. Onun Şadan'la diyaloglarında zıt fikirler söylediğini, çelişkili duygular içinde çırpındığını görüyoruz. Örneğin, Hasan "eğer güzel olsaydım beni sever miydin" (Derviş, 2014: 107) sorusunun ardından kâh onun çabuk toparlanıp kendi sağlığına kavuşmasını, kâh da iyileşmesini, ölmesini, mevcut olmamasını, mezarında sadece ona ait olmasını arzu eder.

Bu çelişkiler arasında onun büyük ıztıraplar içinde çırpındığını, aslında herkes gibi olmak istediğini, çirkinliğinden dolayı hep çile çektiğini görürüz:

"Ben de herkes gibi güzelliği sevdim. Güzel olmak, beğenilmek ve sevilmek istedim. Sakat olduğum için ne kadar çok ağlardım. Güzelleşmenin mümkün olmadığını anladıktan sonra, artık beni böyle bütün çirkinliğimle sevecek bir insan aradım. Bir kadın, Şadan... manen o kadar büyük bir kadın ki gönlünü vermek için şekil değil manevi meziyetler, manevi güzellikler istersin" (Derviş, 2014: 108).

Bu satırlarda Hasan'ın samimi itirafları içtenlikle belirtilir. Güzellik ve beğenilme arzusunun, çirkin doğasının bir sonucu olarak yaşadığı acıların, onun içsel dünyasında oluşturduğu derin çatışmalar açıkça dile getirilir. Hasan, çirkinliğinin kendisinin bir suçu olmadığını kabul ettikten sonra, manevi değerler ve içsel güzelliklere yönelir. Bu içten itiraf, sadece Hasan'ın duygusal durumunu ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda onun toplumsal dışlanmışlık ve içsel kabul arayışını da yansıtır. Onun bu duyguları kadın düşmanı Ziya'nın arayışları, itiraflarıyla aynıdır. Ziya da Sara'da bu ışığı görmüş, tüm gücüyle

bu serapa doğru ilerlerken aldatıldığını, oyuna getirildiğini anlamış sarsılmıştır. Kara Kitap eserinin sonunda Hasan`ın sevdiğine aşkını itiraf edişi ve “Senden bir şey istemiyorum. Şadan, ben çirkinim, ben sakatım. Bana acı. Beni sev yahut benden nefret et, yalnız bana karşı lakayıt kalma. Beni öldüren kardeş şefkatiyle bana ağabey deme [Derviş, 2014: 119]” sözleri, hassas, isyankâr, aşk dolu bir ruhun son nalesi olarak gösterilmiştir. Duygularını daha fazla saklayamayan Hasan aşk itirafının hemen ardından kendini dışarıya çovgunun (kar fırtınası) karın içine atarak, kendini ölüme terk eder. Hasan ölerək çirkinliğinden kurtulacağını, sevgilisine kavuşacağını düşünür. Tesadüfi değildir ki, Şadan`ın ölüm anı da Hasan`ın hayalinin onun sinesine çökerek, kalbini ondan geri istemesiyle son bulur. Ziya da intiharından önce arkadaşı Necdet`e yazdığı mektubda kısa süre sonra buluşacaklarını not eder:

“Büyük bir maharetle kurulan pusuya düşmeme bıçak sırtı kalmıştı. Sevmek hakkından mahrum bir insan olduğumu unutacak hâle gelmişim... Bir umumi suikaste kurban ediliyordum... Sâra Hanım`ın arkadaşlarından bazılarını söylettim... İlk şüphem kati bir kanaat hâline geldi... Galiba bir kaza olacak... O gece onunla kenarında dolaştığımız bayırdan yuvarlanacağım... Buna cesaret edersen görüşmemize ancak yedi sekiz saat kaldı Necdet... Şimdilik Allahısmarladık.” (Güntekin 2018: 205-206).

Örnekte görüldüğü üzere her iki eserin kahramanı umutsuz aşklara, onu ötekileştiren önyargılı topluma kurbanı gider. Ziya çirkinliği ile alay edildildiğini öğrenerek, böyle bir gaflete düştüğünün azabını yaşayarak herşeyden kaçıp kurtulmayı hedefler. Hasan ise aşk itirafının ardından, herhangi bir olumsuz tepkiye takati kalmadığı için ölümü kendine munis görer. Her iki eserde umutsuz aşk motifî geniş bir şekilde yer alsada, burada aşk “birleştirici unsur değil, ayırıcı unsur olarak işlenir. Fiziksel anlamda güzel ve çirkin`in yaşadığı tek taraflı aşk ilişkisi hastalıklı iki kişinin ruhsal durumuna uygun biçimde tamamlanmadan biter.” (Kanter, 2008: 206). Derin ruhi psikolojik tahlilleriyle dikkati çeken bu eserleri aşk romanı olarak nitelendirmek doğru değildir.

Sonuç

“Bir Kadın Düşmanı” eseri, mektup roman türünde kaleme alındığı için, eserdeki olaylar kahramanların dilinden, samimi bir biçimde aktarılmaktadır. “Kara Kitap”ın yazarı da benzer bir teknik kullanarak ölüm felsefesini ve hakikat arayışlarını, hasta ve güzel bir kızın dilinden, hatıra günlüğü tarzında ele alır. Bu eserde kahramanın ölüm anı dahi, doğrudan onun kendi perspektifinden aktarılmaktadır. Her iki eserin yazım üslubunda, biçimsel olarak örtüşen belirgin benzerlikler bulunmaktadır.

Sonuç olarak, her iki eserde de umutsuz aşk, çocukluktan itibaren süregelen bilinçaltı travmalar ve toplumsal önyargılardan kaçış gibi ortak temalar derinlemesine işlenmiştir. Kahramanların içsel çatışmaları, yaşadıkları travmaların

ve toplumsal dışlanmanın etkisiyle şekillenir. Bu bağlamda, her iki eserde de kendine ve topluma yabancılaşma, yalnızlık motifleri belirgin bir şekilde yer alır. Kahramanların, içsel dünyalarındaki boşluğu doldurmak için verdikleri mücadelenin nihai sonucunda intihar olgusu öne çıkmaktadır. Dış güzellik ile iç çirkinlik, dış çirkinlik ile iç güzellik arasındaki karşıtlık, her iki eserde de toplumsal normlar ve bireysel değerler arasındaki çatışmayı yansıtarak, insanın fiziksel görünüşünden ziyade manevi durumu üzerine yoğunlaşan bir eleştiriyi gündeme getirir. Bu çerçevede, kahramanların dışsal varlıkları üzerinden yapılan toplumsal yargıların, insanın manevi ve içsel yapısıyla karşılaştırılması, her iki eserin de felsefi anlamını derinleştiren önemli bir unsurdur.

Her ne kadar her iki eserde de aşk teması işlenmiş olsa da, yapılan bilimsel değerlendirme sonucunda, aşkın ana tema olarak değil, daha çok ölüm, hüznün, yalnızlık, acı, bilinçaltından kaynaklanan korkular ve ürpertinin öne çıktığı görülmektedir. Aşk, bu metinlerde bir arka plan unsuru olarak yer almakta ve asıl odak noktası, karakterlerin bireysel varoluşsal sancuları ve toplumsal yabancılaşmalarına dair derin bir sorgulama sunmaktadır. Bu doğrultuda, her iki eser, insanın varoluşsal çelişkilerini, içsel acılarını ve toplumsal eleştirilerini dile getirerek, okuyucuya insan doğasının karanlık yönleri hakkında derinlemesine bir düşünme fırsatı sunar. Eserlerin felsefi çerçevesi, bireysel ve toplumsal düzeydeki içsel çatışmaları, yalnızlıkları ve acıları anlamaya yönelik derin bir keşfe çıkılmasını sağlar.

KAYNAKÇA

- Adler, Alfred (2003); *İnsan Tabiatını Tanıma*, (Çev. Ayda Yörükkan), İş Bankası Kültür Yay., İstanbul
- Altuğ, Taylan (2005); *Bir Ruh Kimliği: Reşat Nuri Güntekin*, İnkılap Yay., İstanbul.
- Çelik, Hüseyin (2000); *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Sosyal Tenkit*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Derviş, Suat (2014); *Kara Kitap*, İthaki Yayınları, İstanbul.
- Eco, Umberto (2007); *Güzelliğin Tarihi*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Eco, Umberto (2009); *Çirkinliğin Tarihi*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Emil, Birol (1989); *Reşat Nuri Güntekin*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Güntekin, Reşat Nuri (2010); *Bir Kadın Düşmanı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Jung, Carl Gustav (2005); *Dört Arketip*, (Çev. Zehra Aksu Yılmaz), Metis Yay. İst.
- Kanter, Fatih (2008); *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek (Doktora Tezi)*, T.C.Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Elazığ.
- Naci, Fethi (1995); *Reşat Nurinin Romancılığı*, Oğlak Yayınları, İstanbul.
- Rauf, Mehmet (1923); *Süs*, S. 1, İstanbul.
- Şeker, Bahattin ve Durmuş, Mitat. "Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Fransız Edebiyatından İzler", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4 /1-I Winter 2009, s.561-590..
- Şenol, Aktürk; "Toplumcu Gerçekçi Yönüyle Suat Derviş'in Romanlarına Bakış", *International Journal of Social Science*, Volume 5, Issue 3, June 2012, p. 1-33.

Doç. Dr. EŞQANE BABAYEVA

Tunçtan, Bilcan (2018); Suat Derviş`in Hayatı, Edebi Kişiliği ve Romanlarında Gotik Özellikler (Korku Edebiyatı) (Yüksel Lisans Tezi). T.C.Bitlis Eren Üniversitesi/ Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Bitlis.

Wood, James (2013); *Kurmaca Nasıl İşler*, (çev. Ekin Bodur), Ayrıntı Yay., İstanbul.